

CONSIDERAȚII INEDITE PRIVIND POGROMUL DE LA IAȘI (1941)

Florin STAN*

Abstract:

The Iași pogrom between 28 and 29 June 1941 represented a tragically moment who affected one of the greatest Jewish Romanian community's survivals during the World War II. Expecting the military operations development, appeared the issue that the pogrom from Iași couldn't be understood outside the war against Soviet Union context, thus Romanian authorities trying to act normally for assuring public order in the war front area and to firmly react against any kind of espionage action, sabotage or jeopardy. Most regrettably, was the result of the inappropriate safety measures taken by the Romanian authorities next to the front line, thus the Jewish population becoming the victim of the anti-Semite stereotype of the time.

Între momentele care au afectat în mod tragic supraviețuirea a două mari comunități evreiești din țară în anii celui de-al doilea război mondial se cunosc evenimentele de la București din 21 - 23 ianuarie 1941 (*rebeliunea legionară*)¹ și de la Iași din 28 - 29

---

* Șef Secție Istorie, Muzeul Marinei Române, str. Traian nr. 53, Constanța, 900725. E-mail: tomis632002@yahoo.com

¹ Datorită victimelor evreiești care au fost constatate în urma desfășurării înfruntărilor între Armată și legionarii înarmați, *rebeliunea legionară* este considerată totodată și „*pogromul legionar*”, vezi Adina-Franciska Babeș, *Ianuarie 1941. Istoria, evenimentele și victimele pogromului legionar de la București*, în *Studia Hebraica*, VII, 2007, pp. 227-257. În baza unei analize bazate pe un număr de 205 fotocopii ale dosarelor victimelor din timpul rebeliunii aflate la Institutul „Mina Minovici” din București s-a constatat că cele mai multe dintre acestea decedaseră în zilele de 22 și 23 ianuarie în comuna Regele Ferdinand din jud. Ilfov și în Pădurea Jilava, numărul total al victimelor evreiești fiind de 110, *Ibidem*, pp. 250-253. Între studiile care au tratat subiectul, amintim Radu Ioanid, *Pogromul de la București. 21-23 ianuarie 1941*, în volumul *Reflecții despre Holocaust. Studii, articole, mărturii*, Asociația Evreilor din România Victime ale Holocaustului, București, 2005, pp. 212-227. Literatul Filip Brunea-Fox (pseudonim pentru Filip Brauner) a expus o privire asupra evenimentelor din 21-23 ianuarie 1941 în lucrarea *Orașul măcelului. Jurnalul rebeliunii și al crimelor legionare* (1944), reeditată de Editura Hasefer, București, 1997, 112 pp. Se documentează, între altele, aspectul metodic căroră le-au căzut prăvăliile evreiești din cartierele Dudești și Văcărești, *Ibidem*, pp. 47-54. Magazinele din zona Lipscani, fără proprietari evrei, nefiind atinse, *Ibidem*, p. 54. Antisemitismul acestor manifestări nu poate fi negat, autorul citat subliniind chiar: „*unul din principalele obiective ale rebeliunii, cea mai sângeroasă, cea mai vindicativă, era pogromul*”. *Ibidem*, p. 85. Dincolo de tiparul ideologic, de neocolit în contextul epocii în care a fost publicată, amintim aici și lucrarea de referință semnată de Aurică Simion, *Regimul politic din România în perioada septembrie 1940-ianuarie 1941*, Editura „Dacia”, Cluj-Napoca, 1976, unde este tratată extins și *rebeliunea legionară* din 21-23 ianuarie 1941. Se știe că în timpul rebeliunii, manifestele legionare îndemneau soldații și populația civilă să nu se pună în slujba „*jidovilor*” și „*jidovișilor*”, cerându-

unie 1941 (*pogromul*)². Fără să insistăm pe prezentarea evenimentială a acestor evenimente sau a altora similare dar de anvergură mai redusă³, cunoscute din bibliografia temei, remarcăm că, spre deosebire de București, unde evreii au căzut victime ale manifestărilor legionarilor⁴, în contextul înfruntărilor de stradă cu trupe ale Armatei, la Iași, evreii au căzut victime inclusiv în urma manifestării unor persoane civile, cetățeni ai orașului. Numai câteva exemple: Marcel Gr. Sprânceană, care a scos în acele zile din atelierele lui Paul Herman pe lucrătorii Michel Ștrul și Lupu Iancu, ducându-i la Chestura de Poliție⁵; Vasile Morcov, participant la pogrom⁶; Gheorghe Mamitzos, care s-a adresat unui grup de soldați germani spunându-le că Moise Ulnar și familia sa sunt comuniști, aceștia fiind duși la Chestură⁷; Gheorghe Andrieș, care a luat parte la scoaterea evreilor din case pe care i-a însoțit la Chestură⁸; Constantin Alecu, care, însoțit de un grup necontrolat, a ridicat din case evrei, cărora le-a jefuit apoi

---

se public „moartea masonilor și jidanilor”, vezi *Evenimentele din ianuarie 1941 în arhivele germane și române*. Vol. II, Editura Majadahonda, București, 1998, pp. 93-94, pp. 94-95, p. 170. În ședința Consiliului de Miniștri din 4 februarie 1941, generalul I. Antonescu a criticat excesele legionare împotriva evreilor, arătând că aceștia vor fi despăgubiți pentru magazinele devastate, completând însă imediat: „*chiar dacă mai târziu le vom lua proprietățile urbane din mână, așa cum le-am luat pe cele rurale*”, cf. Arhivele Naționale ale României, *Stenogramele ședințelor Consiliului de Miniștri. Guvernarea Ion Antonescu*. Vol. II (ianuarie-martie 1941), ediție Marcel-Dumitru Ciucă, Aurelian Teodorescu, Bogdan Florin Popovici, București, 1998, p. 109.

² Cele mai importante titluri fără de care nu se pot studia evenimentele petrecute la Iași la sfârșitul lunii iunie 1941 sunt: Jean Ancel, *Preludiu la asasinat. Pogromul de la Iași, 29 iunie 1941*, Editura Polirom, Iași, 2005, 491 pp. și *Pogromul de la Iași. 28-30 iunie 1941 - prologul Holocaustului din România*, Editura Polirom, Iași, 2006, 317 pp., volum de studii publicat sub egida Institutului Național pentru Studiul Holocaustului din România „Elie Wiesel”. Despre pogromul de la Iași, mai reținem sinteza documentată a lui Jean Nouzille, *Moldova. Istoria tragică a unei regiuni europene*, Editura „Prut Internațional”, Chișinău, 2005, pp. 173-178. Un prim titlu care a pus în evidență evenimentele de la Iași a fost cel al lui Aurel Kerecki și Maria Covaci, *Zile însângerate la Iași (28-30 iunie 1941)*, Editura Politică, București, 1978.

³ Pogromurile de Dorohoi și Galați din 30 iunie 1940, Jean Ancel, *Contribuții la istoria României. Problema evreiască*. Vol. I. *Partea întâi. 1933-1944*, Editura Hasefer, București, 2001, pp. 217-227.

⁴ Unul dintre cazurile care dovedesc atitudinile antisemite ale legionarilor implicați în evenimentele din ianuarie 1941 a fost cel al fraților Iancu și Iosif Guttman, fiii rabinului H. Guttman, ridicați de la domiciliu și executați în noaptea de 21 ianuarie 1941 în Pădurea Jilava. A se vedea Iancu și Iosif Guttman, *Slove de martiri... Publicate de părintele lor Rabin H. Guttman*, ediția a III-a, Editura Hasefer, București, 2008. Numărul total al victimelor dintre evrei din timpul rebeliunii se pare a fi fost 151, cifră menționată într-o corespondență secretă a Ministerului Afacerilor Străine cu Președinția Consiliului de Miniștri din februarie 1941, cf. Prof. univ. dr. Ion Calafeteanu, *Gâlceava cifrelor*, în *Magazin istoric*, anul XLI, s. n., nr. 1 (478), ianuarie 2007, pp. 55-57.

⁵ Arhivele Militare Române (A. M. R.), *Fond Direcția Justiției Militare*, dosar nr. 2.807/1948, f. 11, Ordonanța Cabinetului VII a Tribunalului Poporului din București din 29 martie 1946, care a dispus că nu este cazul urmăririi acuzatului Sprânceană Gr. Marcel, fapta sa desfășurându-se „ca urmare a ordinelor și comunicatelor atâtătoare ale autorităților militare care au fost de natură a împinge populația civilă la excese și măsuri de fapt” și sub influența „ambianței generale antisemite”.

⁶ *Ibidem*, f. 13.

⁷ *Ibidem*, f. 14.

⁸ *Ibidem*, f. 15.

locuințele în lipsă⁹; Dumitru Daderlat, a luat parte, de asemenea, la scoaterea evreilor din locuințe¹⁰; Mihail Astâncioaiei, Gheorghe Astâncioaiei și Grigore Pușcașu au sfătuit câțiva evrei vecini să se ascundă într-un beci pentru a nu fi ridicați de patrulele germane, dar au adus în schimb o patrulă de gardieni români cărora le-au spus că evreii ascunși în beci au tras în armată; Eugen Brânzei a îndemnat patrulele germane să scoată din locuință pe evreii care locuiau pe strada Universității; Chirică Brânzan a procedat similar, intrând chiar personal în locuințele unor evrei; asemenea și Dumitru Constantinescu (Albescu), care a însoțit patrulele germane din casă în casă, molestând personal pe evreii conduși la Chestură; Mircea Costăchescu și Vasile Florescu au instigat soldații împotriva evreilor susținând că aceștia au tras noaptea cu mitralierele; Filorian Ciornei a ridicat și molestat câțiva evrei aflați într-un adăpost¹¹. Petre Rossi, aflat într-un grup format din 20 de indivizi înarmați a scos din casă mai mulți evrei care au fost predați patrulelor germane; Gheorghe Telega a indicat unei patruli germane câțiva evrei învinuindu-i că au tras în armată, iar după ridicarea acestora a jefuit mai multe locuințe¹². Exemple asemănătoare se pot aduce cu zecile.

În acele zile au existat însă și dovezi ale solidarității cu cei aflați în fața, poate, a celei mai mari încercări din viața lor. Leon Zissu, care se afla în Iași în iunie 1941, a declarat că „după primul bombardament - care a avut loc în primele zile ale războiului - o parte din populație a început să se evacueze”, între care și angajați ai farmaciei dr. Beceanu, unde lucra ca farmacistă soția lui L. Zissu, cu aprobarea tacită a Serviciului Sanitar Iași. Ca urmare a evacuării unor angajați, din 27 iunie a fost angajat aici și L. Zisu. „În noaptea de 28 spre 29 Iunie, am auzit continue împușcături fără a ne putea da seamă de cele ce se petreceau, astfel că, dimineața, împreună cu soția ne-am dus la serviciu, normal. (...) Puțin timp după ce am intrat în farmacie, a început pogromul la Hală. Oamenii erau scoși din case, bătuți și incolonați cu mâinile ridicate. Noi am rămas în farmacie, respectiv ne-am refugiat în casa domnului Beceanu, care se afla la etaj deasupra farmaciei. Doctorul Beceanu era concentrat ca farmacist căpitan și, în uniformă, cu capul descoperit, a dat fuga la familia Bety și Simion Caufman, ambii farmaciști (...), ca să-i aducă la farmacie. Ei locuiau în apropierea halei. În fața farmaciei, bandele de huligani l-au apostrofat și amenințat pe dr. Beceanu, vrând să-l ia pe Caufman, ceea ce nu au reușit, căci cu riscul vieții sale (...) i-a asigurat acestuia intrarea în farmacie. Într-un timp câțiva vecini și prieteni ai familiei Beceanu (familia frizerului Rahnul, tâmplarul Rothberg, farmacistă Sarina Aizicovici, familia Naftuli) s-au refugiat în casa domnului Beceanu, ajungând să fim circa 13 evrei”¹³. L. Zisu menționează că pe lângă cei 13 evrei se mai aflau în casă profesorul Andrei Oțetea, nepot al dr. Beceanu și Greta Oculescu, casiera farmaciei. „Cei 13 evrei ne aflam sub protecția celor 3 neevrei menționați”¹⁴. În urma aflării veștii că la chestură evreilor li s-au distribuit de către autorități bilete cu mențiunea „liber”, „mulți din acei ce se aflau bine ascunși, au ieșit din ascunzători și s-au îndreptat singuri spre chestură spre a-și lua biletul - dintre aceștia mulți nu s-au mai întors. (...) În după amiaza aceleiași zile,

⁹ Ibidem, f. 16.

¹⁰ Ibidem, f. 21.

¹¹ Idem, dosar nr. 2.788, f. 187.

¹² Ibidem, f. 187 verso.

¹³ Arhiva Centrului pentru Studierea Istoriei Evreilor din România (A. C. S. I. E. R.), Fond III, dosar nr. 376/1940-1944, f. 1.

¹⁴ Ibidem.

mașini cu megafoane puneau în vedere populației să predea armele ce le-ar avea, să predea autorităților pe iudeo-comuniști și se transmitea comunicatul oficial de la radio că iudeo-comuniștii au tras în armata română și germană etc. Dr. Beceanu avea în casa lui și arme (fiind vânzător) și evrei; nu a întreprins însă nici un fel de acțiune, și-a păstrat cumpătul, susținut moralmente și de prof. Oțetea (de altfel, amândurora nu le venea a crede că e posibil să se petreacă fapte pe care le vedeau cu ochii lor, încercând să vorbească telefonic cu tot felul de autorități pentru explicații etc.)... Dr. Beceanu a fost detașat la Tg. Frumos, iar noi am rămas sub protecția lui Greta Oculescu, care ne aducea de mâncare și cele necesare. Am rămas în farmacie încă 2 săptămâni. În acest mod am scăpat de grozăviile celor 3 zile de pogrom”¹⁵.

Transporturile care au urnat¹⁶, organizate de autoritățile române cu participarea soldaților germani aflați în Iași, au crescut cu mult numărul victimelor acelor zile. Din Nota nr. 295 încheiată la 9 iulie 1941 de directorul Justiției Militare, colonel magistrat Ioan G. Aramă, rezultă că la 30 iunie, din ordinul M. A. I. și al Inspectoratului de Jandarmi Iași, sublocotenentul Aurel Trandaf, împreună cu un subofițer și 30 de jandarmi au luat în primire la Iași 2.350 de evrei, în 35 de vagoane, pentru transportul acestora în Lagărul de concentrare din Garnizoana Călărași. Garnitura trenului a sosit la Călărași la 6 iulie 1941, ora 15, constatându-se că pe drum decedaseră 1.409 de persoane (10 la Mărculești, 327 la Mircești, 654 la Târgu Frumos, 53 la Roman, 300 la Săbăoani, 40 la Inotești și 25 constatați la sosirea trenului). Evreii debarcați au fost duși în cazarma Regimentului 23 Infanterie. Dintre aceștia, la 7 iulie au mai murit 5 persoane, iar 69 se aflau în stare muribundă. Din constatările medicului garnizoanei, moartea fusese cauzată de mizeria fiziologică¹⁷.

Peste ani, un grup de evrei călărășeni au susținut într-o declarație comună umanitatea fostului primar al urbei, Dumitru N. Mateescu, care a contribuit la ajutorarea evreilor sosiți în Călărași cu unul dintre trenurile care plecaseră din Iași. Se arată în declarație că D. Mateescu „s-a bucurat în orașul nostru de o mare considerație și stimă atât din partea locuitorilor români cât și a celor evrei. Considerat ca cea mai neutră și independentă persoană din punct de vedere politic, a fost desemnat de către locuitorii acestui oraș ca cea mai potrivită persoană care trebuie să ocupe funcția de primar al orașului”. După sosirea trenului cu evreii îndepărtați din Iași, „ca primar, înfruntând toate riscurile funcției sale, a avut cu acești evrei o atitudine morală. Ajutat de toți locuitorii evrei din acest oraș (...), i-a primit și cazat cu mare îngrijire, într-o mare magazie, unde li s-a așternut câteva care cu paie. S-a asigurat hrana câteva zile

¹⁵ *Ibidem*, f. 2. Mărturia lui Leon Zissu este datată 14 septembrie 1979, fiind dată în București. În acel an, președinte al Comunității Evreilor din Iași era dr. Kaufman, fostul coleg al dr. Beceanu.

¹⁶ Dintr-o adresă a Inspectoratului de Jandarmi Iași din 6 iulie 1941, se cunoaște că, la 30 iunie 1941, au plecat din Iași două garnituri de tren cu 2.500, respectiv 1.900 de evrei, primul transport fiind orientat spre Călărași (jud. Ialomița), iar cel de-al doilea spre Podul Iloaei, Lya Benjamin, Dumitru Hîncu, Hary Kuller și Ioan Șerbănescu, 1941. *Dureroasa fracturare a unei lungi conviețuiri*, București, 2001, p. 58. În condiții absolut inumane, transporturile făcându-se în vagoane de marfă sigilate, au decedat, după datele oficiale, cel puțin 2.521 de evrei din ambele garnituri, Dinu C. Giurescu, *România în al Doilea Război Mondial (1939-1945)*, Editura All, București, 1999, p. 147. O mărturie a acelor zile, la Leonard Zăicescu, *Cu trenul expres spre moarte. Din mărturiile unui supraviețuitor*, Editura Institutului național pentru Studierea Holocaustului din România „Elie Wiesel”, București, 2007.

¹⁷ A. M. R., *Fond 5.465*, dosar nr. 2.184, f. 1.

până când au fost luați în primire de Comunitatea Israelită. (...) Pe cei bolnavi i-a internat în spital spre a fi îngrijiți de medici”¹⁸.

În Referatul generalului Mihai Racoviță, procuror militar special din cadrul Cabinetului Special al Parchetului General de pe lângă Curtea Militară de Casare și Justiție, imputernicit cu cercetarea evenimentelor de la Iași și Stânca Roznovanu - Mărculești¹⁹, s-a arătat, între altele, că: „*aparitia trupelor germane pe teritoriul național a favorizat antisemitismul*”²⁰, pretextul masacrului împotriva evreilor a fost constituit de un zvon răspândit de serviciul SS german după care, la 26 iunie 1941, în urma unui bombardament aviatic asupra Iașului, parașutiștii sovietici trebuiau să ia contact cu rezidenții evrei din oraș; în dimineața zilei de 28 iunie 1941, autoritățile românești au fost sesizate că în cartierul Tătărași o unitate germană face percheziții și molestează populația evreiască sub pretextul deținerii aparatelor de radio-emisie²¹; în urma unor focuri de arme trase în seara aceleiași zile, evreii au fost acuzați deși în casele controlate nu s-a găsit nimic suspect sau incriminant²²; evreii au fost ridicați de către germani și duși la Chestura de Poliție, autoritățile române fiind surprinse de evenimente²³. Privind în perspectiva desfășurării operațiunilor militare, s-a acreditat ideea că ceea ce s-a întâmplat la Iași la sfârșitul lui iunie 1941 nu se poate înțelege în afara contextului declanșării războiului cu Uniunea Sovietică, autoritățile statului român căutând să acționeze firesc pentru asigurarea ordinii din zona frontului și urmărind să riposteze ferm față de orice act de spionaj, sabotaj sau dezordine²⁴. Cu

¹⁸ A. C. S. I. E. R., *Fond III*, dosar nr. 376/1940-1944, f. 12. La 7 august 1985, Vintilă Mateescu, fiul fostului primar a declarat că acesta „și-a permis din proprie inițiativă să dispună ca <<Trenul Morții>> ajuns în stația terminus Călărași, să fie deschis”, pentru această faptă fiind chemat urgent la București și amenințat cu închisoarea de către ministrul de Interne, generalul Piky Vasiliu, primarul ripostând „cu argumente sprijinite pe considerente de umanitate” și scăpând „prin demisia gata pregătită”, *Ibidem*.

¹⁹ A. M. R., *Fond Direcția Justiției Militare*, dosar nr. 2.807/1948, ff. 32-75.

²⁰ *Ibidem*, f. 33.

²¹ *Ibidem*, f. 34. În document se sublinia: „*Putem afirma că geneza acestor tulburări se datorește exclusiv formațiunilor germane din unitățile SS, organizațiilor polițienești secrete și a câtorva unități din organizația Todt*”, *Ibidem*, f. 35.

²² *Ibidem*, ff. 35-36.

²³ Se precizează că patrulele germane erau mixte, fiind formate din soldați germani și soldați români răzlețiți, „care s-au atașat patrulelor germane fără vreun ordin prealabil”, *Ibidem*, f. 36. Se mai arată că Serviciul Special de Informații nu a fost implicat în evenimente, negăsindu-se dovezi incriminante. *Ibidem*, ff. 65-66. După D. Șandru, „pogromul de la Iași a reprezentat o măsură represivă extrem de dură menită a-i intimida pe evreii din apropierea frontierei cu Uniunea Sovietică și a-i împiedica să încerce a coopera cu inamicul”, Dumitru Șandru, *Guvernul Antonescu și evreii din România*, în volumul *Istorie și Societate*, coordonatori: Marusia Cîrstea, Sorin Liviu Damean, Doru Liciu, Editura „Mica Valahie”, București, 2004, p. 459.

²⁴ A. M. R., *Fond Marele Cartier General*, dosar nr. 3.828, f. 33. După război, cazul Iași a fost instrumentat în baza Legii nr. 291 de urmărirea și sancționarea celor vinovați de crime de război sau împotriva păcii ori umanității publicată în *Monitorul Oficial* nr. 189 din 18 august 1947, Idem, *Fond Direcția Justiției Militare*, dosar nr. 2.788, f. 179. Într-o „NOTĂ de inculpații și cei aflați în cercetări preliminare la cabinetul Special de pe lângă Curtea Militară de Casare și Justiție în dosarul privitor la desordinele și masacrele de la Iași, Stânca Roznovanu, Mărculești și Căinari”, act semnat de judecătorul instructor, general de corp de Armată avocat Ionescu Emanoil, se arată că generalul Gh. Stavrescu, fost comandant al Diviziei 14 Infanterie în

totul regretabil a fost rezultatul insuficienței asigurări a acestei ordini în proximitatea frontului, populația evreiască din Iași devenind victima tiparelor antisemite ale epocii.

vara lui 1941, nu ar fi luat măsuri în timp util pentru reprimarea masacrelor din 28-29 iunie 1941, ținându-se cont însă de faptul că „la data începerii masacrelor în Iași, generalul Stavrescu nu-și avea postul de comandă acolo, ci la 3 km de Iași - la Rușeni”, la Iași aflându-se Eșalonul II al Comandamentului Diviziei. Comandantul Diviziei a încercat să pună capăt pogromului intervenind pe lângă comandamentele germane din Iași în vederea retragerii patrulilor germane din oraș și a elementelor militare care ocupaseră Chestura. Fără rezultat însă. Totuși, se arată în document, generalul român s-a dus personal la generalul Hans von Salmuth venind împreună la Chestură și repunând în atribuții legale autoritatea românească. *Ibidem*, f. 180. De asemenea, Gh. Stavrescu „a acționat și personal, eliberând convoaie de evrei ce se îndreptau spre chestură, indicându-le ce direcție să ia pentru a nu cădea în mâinile patrulilor, iar un alt grup de evrei care sosise la chestură a fost îndrumat de generalul Stavrescu spre cazarma Regimentului 13 Infanterie unde sub motiv că-i duce la închisoare, i-a eliberat prin subalternul său căpitanul Darie”. Asemenea, în incinta Chesturii a avut o atitudine condescendentă și a căutat să asigure pe evrei că nu li se va întâmpla nimic rău, după cum declară martorii Leon Ștein, avocat Beno Beer, Gorin Isac, locotenent-colonel Darie, Weiss Izu, Roza Leib și alte persoane; a dispus arestarea unor soldați români care rețineau evrei trimițându-i la unități pentru verificarea situației militare, constatându-se că printre acești ostași se aflau și dezertori din unități de Grăniceri, *Ibidem*, f. 181. În acest act este amintit și colonelul Ermil Mateeș, comandant al regimentului 6 Vânători „pentru că a dat ordin subalternilor să execute pe toți evreii suspecti de la Sculeni-Căinari-Mărculești (...)”. Se arată că ofițerul „este autorul rezoluției de pe ordinul Diviziei 14 în care arăta că evreii au fost executați conform ordinelor superioare și că prin ordinele superioare ar fi înțeles ordinele Diviziei Germane sub comanda căruia se afla [subl. n.]”, cf. *Ibidem*, f. 183. Despre colonelul Constantin Lupu, fostul comandant al Garnizoanei Iași se preciza: „se pare că sus numitul a fost preocupat în timpul pogromului să salveze evreii cu care era în legături de afaceri, fapt care i-a atras la timpul său o condamnare”. *Ibidem*. Locotenent-colonelul Ionescu Constantin Micandru din cadrul S. S. I. era acuzat pentru „omisiunea denunțării complotului”, acesta „fiind în legătură permanentă cu Serviciul Secret German, a putut să ia cunoștință de pregătirile luate în vederea exterminării evreilor din regiunea Iași și celelalte localități, fără să aducă la cunoștința autorităților române, care erau obligate să prevină toate aceste activități”. *Ibidem*. Între alții, aici era amintiți și sublocotenentul Eugen Mihăilescu, dispărut pe front, „autor al masacrelor de la Stânca Roznovanu - Mărculești și Căinari” și căpitanul Morinescu Danubiu, de asemenea, dispărut, despre care s-a consemnat că, având ajutorul germanilor „a împiedicat debarcarea evreilor din tren la Târgu Frumos”. *Ibidem*, f. 184. Un alt nume menționat în acest act este și cel al fostului chestor al Poliției din Iași, colonelul Constantin Chirilovici, *Ibidem*, f. 183, care nu a mai fost condamnat întrucât acesta decedase. Peste ani, una dintre evreicele care au fost martore la unele evenimente din Iașiul acelor zile tulburi de la sfârșitul lunii iunie 1941, Beatrice Simovici, a consemnat că acest colonel circula în ziua de 29 iunie 1941 într-o mașină militară prin tot orașul Iași ordonând dispersarea grupurilor de evrei care fuseseră luați cu forța din casele lor, reușind astfel să salveze multe vieți. În dorința eliberării sotului său care fusese reținut în acele momente, B. Simovici s-a dus personal la colonelul Chirilovici, pe care îl cunoștea, ofițerul fiind descris ca apărând „uluit, cu o față descompusă”, exprimând „revoltă și spaimă”, răspunsul acestuia la rugămințile disperate de ajutorare ale femeii fiind următorul: „Nu vă pot ajuta cu nimic, au trecut peste mine (...). Eu nu mai am nici o putere!”. Beatrice Simovici, *La poarta amintirilor*, Minimum, Tel Aviv, 1994, pp. 68-69. Pentru atitudinea colonelului C. Chirilovici din acele zile, B. Simovici apreciază „că s-ar cuveni să se planteze un pom la Yad Vashem, spre cinstirea memoriei lui, așa cum se obișnuiește față de acei neevrei care, în cumplitul Holocaust, au salvat evrei de la moarte”. *Ibidem*, p. 69.